

Unuëk bëlipal 2

Mandjaque

GIE Tëbe

bënim, tenan uwët bi u yeențáat bi, a më luën wël. Ñáan najín nan noráanți, ayënu aci përo kë ro, në rol buṭ. » Ubándul, ayënul jool: « I ñálaṭ pënoran ñáan nan noráti máa ñáan nan nori t̄e noran in. »

Respect entre mari et femme
Moussa Mendy

Unuëk bëlipal 2

Recueil de textes mixtes 2

Textes:
Kalilou Bathia, Ansoumana Diockou,
Sangkoung Gassama,
Moussa Mendy, Vincent Mendy,
Oumar Ndongane,
Lamine Thiabou, Kéraba Wallou

Dessins:
Salif Diockou
Moussa Sadio

SIL
BP 2075
Dakar
Sénégal

GIE T̄ebe
Tanaff
Région de
Sédhiou
Sénégal

Pëṭef bënim

Recueil de textes mixtes 2

En langue mandjaque

Sénégal, Guinée Bissau, La Gambie
Afrique de l'Ouest

Deuxième édition
2011

Illustrations:

International Illustrations, The Art of Reading 2.0

© SIL International Inc 2001
Utilisées avec permission

© SIL 2010
© GIE Tëbe 2010

ŋáaṭ na bindaṭee ti bënimul. A ja ayënul ya bëyáas në weeli ngëtëb, nii wël áarul. Áarul ka pok pëpaf, në wël ul përe pëyës. Ayënul ka bándi, në ru roonkáarul bi ná ŋál bi. Na jampësooláa, në noor ; a na nim na tëbanṭën : « Ko win jool wi në ro. » Në weeli ngëtëb nii wël ul, në leemp ngul uwár ko wáramën ; në páf ni bëjëlan bëlilal bu káre. Në jool uro, në ro bi na ŋál bi. Ayënul ka tiima ijí, i ru ba pëṭop në pác kaníj. Namáka win bi bënjál cibi, pëkokaṭúṭ kay. A na ja ka leemp ayënul buṭ në ŋál ul buṭ. Ubándul di Nánjítar, a na pibanul a n ba. Nánjítar jool tëpan kii ṭásiën mélus uwëṭ kee leemparáanu.

ŋáaṭ niaj bëreej ka ṭás uwëṭ. Ubándul pëliët bëreej, a na tënk wël ti kabootan; a na dari ul. A në ráac wël ti bëwáar, ráac wël ti bëwáar, ráac wël ti bëwáar, ráac wël ti bëwáar. Uniran anáṭ na luën ti bëwáar, te na cáre kësan kaluëni. Ubándul di nanjítar na jool: « Ee! Ndo m ja wum, a m cuman kako ki ? Wunk cuun

Kára bërëm wund ka þoo pëtëma nën du þáa
wund incëntamës : iloŋ cii bëlupal, a iloŋ pá
pëkusa.

A nṭari a win ngëcumal ti irimul.

A ja du ja bábabul kák : « Þáaṭ a ka pë ñál
kabuk, ná bënim. »

Þáaṭ náṭaf a ci bi pëcáp bëliëngar pan japi, pa
cëta u loŋ ubúru kañélar.

La vieille femme
Vincent Mendy

Pëjënṭës Pëcëŋ

Bambukari ucáak a ja kára bëyáas bëlolan, ti
kanëm bëceenṭar ka wet pëcëŋ.

Kára unu umënṭ dë bándi ni pëcáal bëfa,
pëlëman untáb o pëlëman untáb, bëruka giñí
na mweti ka cánji kë cánji. Impañ itëb kee
tawári ka liing kë liing, bi ya jëk ri pëncoaf
pëcëŋ ucáak.

Wul wi bambukari náṭar wuŋ, kayecan dëko.
Bi ipat kë welara bunk ri bëga bëwiak, kawën
ba ci kajëpa a ba kak a luël. Bëga bandooni ci
pia pëjënt.

Lamine Thiabou et d'autres

Uwál këpaṭ nji

Man doon támb kafet mák, njál këja ma du nka ngëyipal këwas wëme. A nji jáaṭ kapën di kafet asínji. Në yank bëreen kaduko ul di kafet. Unu uloŋ a në ya kakúbël na bëtakála ban, a n jákul : « Báaba man ci na wi pëya kapiët. »

A na jakin m winaṭ bi unu yob bi keyin man yee tib ngëlonj ngëcélénṭ ka wítee.

Țul ti n kûr tun idúg : « Nji ma ya Báaba nji ma ya, » a na jaki a naṭee din nja kaṭep bi m jaṭa bink këpoka ko. Ubánd und kapiët a Báaba jakin yan ṭoa di uṭia bëlara ṭu man tib ngëlonj ngëcélénṭ, nja kaman pëṭís.

Uba nji ba pëṭoa a wiin uboopál ti upëtar ti na uloŋ uko ujínal uyámpal wan, ndes uko pëṭát wan. Nji na kapáam ko nji, a nji: « ked ked ked. » A n ja uboopál aka uleemp ntari aci uňuṭa ňuṭa ti. A n jínṭan ngul a n ji a wáf iňan a n ja a ci kámpëtar o kawiak ntari. Pëband káto a umpëni báandi. Wul uleemp ka pë do këdo.

Maria, njáaṭ náṭaf

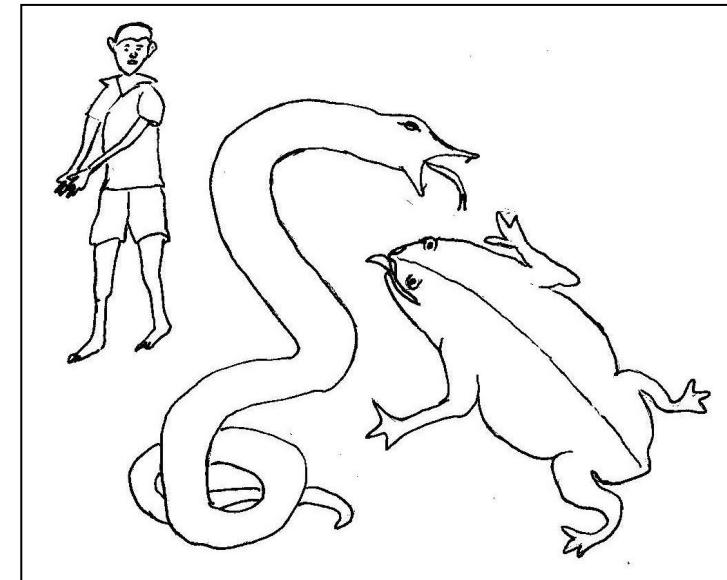
A ci a ṭiam nji njáaṭ,
A doon njálin mák ti uwásul.
Doonaṭ ja nën dinani pëcél mák, ná bëyándar bérém.
A tjí uweel ufáacal di bëyeen.
A ja nën yándar nën tjí pëjuëti, ka du ténkaran.
A ja nën támb pëkula bëleenj bëñíngët nán pëtíëma urám.
A ja nën jakin ci uŋ bëtíëm bukal bajon.
A ja nën tány ulec kakul bëliëng ibát.
A ṭáal pëtu ngëbotoŋ, nán pëko kaṭút pëyámpal, nán kambeer kamágal ti kañan.
A ci njáaṭ nájínal, nán yámpal, a ná tjí uliaf. Kára unu ufá wi ti báṭí, nën ci ti pëṭáa wund ngëko bukal bajon.
Uloŋ unu, a ci ti manjusar ná bérém,
A ná ja kin : « Wëtan manjusar bérém. »
A yepárul : « We ka uŋ di kájusar ? »
A ná ja kin: « A ja aníinu ka cár pëcát . »
A na ja bá babul ba wët pëdu ñaw upaṭ ti ujín kékës.

ngëseent-ngëtab; níinț kátib uyët, në cuasáand békáab në me kábool nëmiand kul përo; Bëka nja ka báar uṭia : « Te Nasiën-báti ja bëliëng; a Manjáku peenamun, máa ngëwinaṭ bërun; pérëmb nja aci uṭia. Ndi kañakanáan békáab ucuas, pára we ? »

Nasiën-báti ja : « Ñáan ṭë wát acinṭul pëleent ni pëcuasul. »

Undimáan aka pëbëra; wël kaṭuwi nja wën di ukoráar wi : « Béránj, pëluëk ni upikáar wën dít wi kaba. »

*Conte de style traditionnel
au sujet du gaspillage
Moussa Mandy*

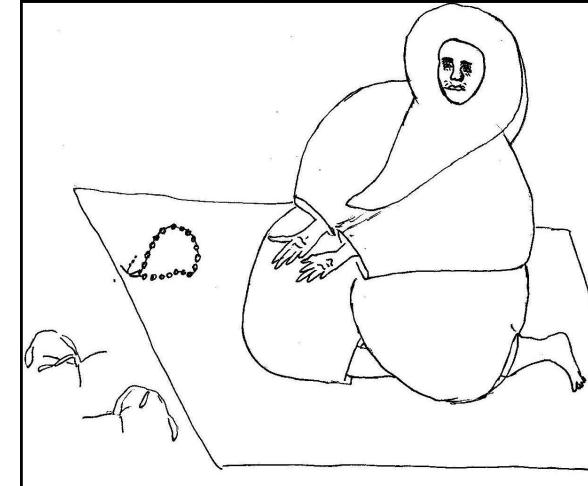
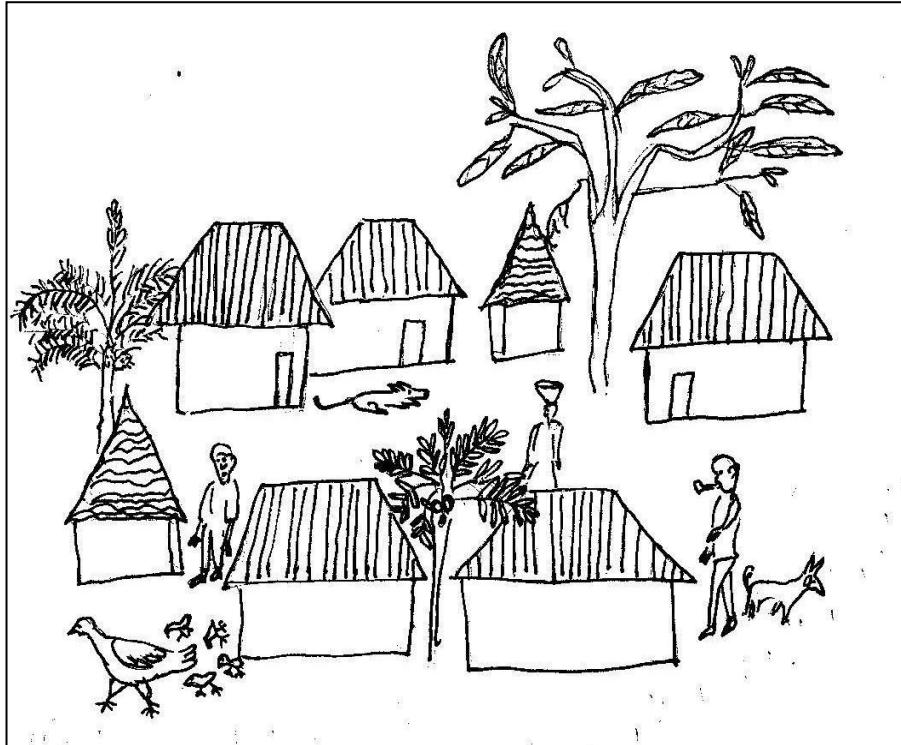

Asíinji teyin bi kaji bi, a na túki a bi tënki ti kajínṭan ti ngul, a na licín, a ya n koobar di kantambi bëlara, a fuṭ përim : « Ayaay! Bëyeen nji fama. »

A na jej pëmul a nëkob ngul : « Kabúud kabúud » a na moobaniij kabáṭ atot, met uko pëṭáṭ wan u dumu ba këcaṭ wi, biink ka këni bëjoaṭ, ba kami na kayët bañáan.

Nṭári ṭañ mkaṭ këfeṭi pëya ṭëko.

*Le serpent et le fils
Kalilou Bathia*

La sécheresse avant la première pluie
Oumar Ndongane / Koolín

Ucuas

Blintu aka puum pëyoatan. A na ja pëtasool pi fiiranáat ba ñoaṭul pul. Joombik ayën Súnkat cátun di Bájékunda, atiam Músa.

Ayuatanul atíj uyët piitib, Áarul ka pëjuŋ kájindí. Wi bu kë bánd wi rin, aba jékëntáana ucuas. Békáab pëni ee júnk abukul nacák Músa. A na ja bul ; m káaṭ náña kanáanu : « Páapu, Páapu máa ulonko ṭi banjáku më win áa ḥum wëla ? Máa wee cuuwi, yënd Manjáku ? » ḅáaṭ kájuŋ kájindí në ḥínj ngë leenj

Bëkánd usúbal

Biin ! Biin ! báñaan fiëru.
Bili yee ! náwël pëyës.
Wi nan káaṭi kayiṭ,
    biin m ciṭ natiiis
báandi këkat umundu ḥina itiës.

Biin mák,
    caṭ náak.
Biin pëkat ucáak,
    wund aŋálu mák.

Usúbal ! Të bér und
    bili këyësan und.
Mpok ba, kë do kácok.
    Bañáan káaṭa yok.

Kanjínt uwáas,
    wund me, bëyáas,
    bi mëya buŋ!

Bañáan ka náak ikáan.

Uṭia fiëru,
    wund kë jáku,
    të lut unu.

Uboon ka ba umundu.

Jibanáar

Ucáak nji, wi mbukëna wi.
Mboos mi, ndona mi pëpaṭ.
Ucáak wi ba fálnin wi kacëntan.
Man ŋál pëleemparu, pëdoru ti uforsa nji.

Ucáak nji
Na pënjal pi ŋálu pi, bi aníin nji na asíin nji.
Bi m wëlin bi uyafënṭ di umundu.
Ucar ucáak nji man lílan mák,
    an ŋálu mák ti umundu.

Di ngëburu bëliëng.
Di umáy, di udeení, di umáyar na uyirar unu.
Nan ŋálu wi bi nji ka mewun bi mcibi.

Wi nan cii ko ḥina ndëbuka.
Ucáak nji unṭij wi mláj, mkuku, bérëk,
    ilek na ipiëṭ.

Ucáak nji ṭënkin ti pëfáa mkaw.

*Poème au sujet de mon village
Sankoung Gassama*

Bëgíj ucáay

Bëgíj ucáay aci ko undímaan, di pëlúund na țása, ni kandolee Bësiinti Gomës. Bësiinti bi ci ti pëtás bëga unconj nabáabu, a yëlan ngë yiipal utáajan te gíjáat. A ngë kúrar cumul bëyeen.

Unu uloŋ a Bësiinti ya use Rosa, asínul ηáat. Wi na bánd wi a ba niaj bameṭu uniëw; a na watánul ufiérul. Wi ba bai wi uñakán a Bësiinti wiṭa káto ul, bee ba țúp mtúm di ngëcáay Kalékës.

A yaa ka ngënu, Bësiinti na Rosa wíṭa Kalékës di bëgíj ucáay; u man bukal á ba ṭíj kalítar puat pëyëk. Uwal wi ba bánd wi bëgíj ucáay ti uṭia bëko, a natúl ucáay ja bukal baleenṭ ko wi bëlukëna wi, mtúm uci ba win uwár. A Rosa ja: « Wund win ba uwár, ka ṭíji uyët, usaaku umáani, kárafaŋ dúlin, na ki puat. »

Natúl ja : « Man te. Pëkálame nji pi di ka daar naṭás ko, a na ja ucáayul mtámb këde pëtámbu. Uleemp a duka wicu, wum di me run bi uci bi ? »

Bubakar umpëni a na ja asínul Páapu më doonaṭ ká pëleemp in. Uncáam nji ci wicu. Bubakar ja Mamadu, ka dukarul uncáam undu ka wi ṭi iňa nji, man wíṭa.

Bantoy nda wëtan pëfinj upát na ngë kuráar. Bantoy nda liingani kë liingan bakáat ti bënim.

*Dudu et sa famille
Ansoumana Diockou*

Umpëni neṭe ka náakësa, asínul duwee di uṭánd a ba ṭep pëteen káto di bëreej. U band bukal di káto, asínul jakul káto u ki, kin leemp ki. A umpëni jakul më doon ka pëdoon na káto di untáb dun, asínul pok. U ci ba bi nim, upát bukal di ka bi yëla di untáb.

Pëband káto, asínul ᲊu bëko bi na muru wëlul bi di mlik, a umpëni dáan mul. Wi asínul win wi, a bukul dáan wi, a na ṭep a ee piint. A umpëni dáan a bëyeen ngë yëla kur. Aníinul duka ka ja kë ja anim ᲊul leempulun a né kárar. Mamadu jakul tē já përim pan, aci uleemp Nasiën-báti.

A umpëni gëbët iko, a na jej utáas. Win asínul wi wi ngë ko cít ka ya kárun akak ufeṭ a na túk pëṭep di namurul.

A namuru wëlul bëko, á na ee ᲊu di mlik, á abukul dáan. A uro ngënu a upáas yës. A na ka ka du bukul bëliëng ko uṭíjul wi di ucáak bukal. Asín bukal ja mamadu da mireen pëmáak Bubakar pi, nji kawën Bubakar máak, uncáam wi na wëtani wi bi coka tì iñan nji, a ee leempul di namuru.

A na kác puat di bëgíj, a ba naṭee pëtiis ucáak bukul. Kanëm neṭe ka ba, tì upénari bukal di Kalékës, a kakúran pëni di Bisau a báandi pélúund, ank i karta Bësiinti céli pa nul pëgíja. A Rosa ja ucáayul këre bekusu.

Wi ka kúran bandi wi, a unu dëfa, a Bësiinti
tëp Bisau, du koon ya ci pë gíja ul.

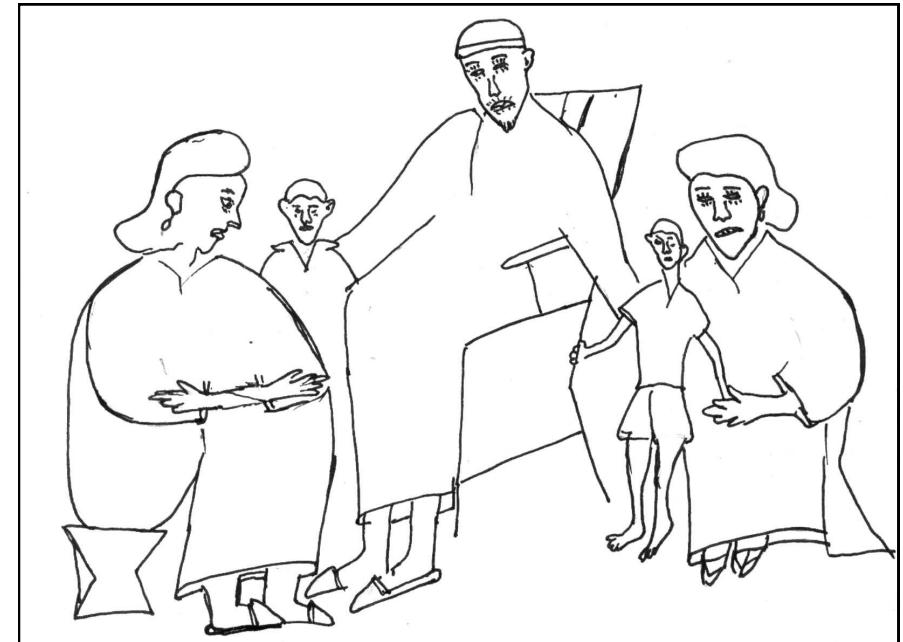
A ka uyipal ki Bësiinti du ka ki ci di ucáak
nabáabu. Máa ko uleemp ci ka noranul pa
náko neṭe ka ikáata pëṭua.

Le bois sacré
Kéraba Wallou

Uncáam u du ka wi asínul ka do káto.
Asínul yank uncáam wan bëliëng a de.
Mamadu ci ka leemp buṭ di ba meṭu Gambia.
A ne wëli baníinul uncáam bëtakalo bëtakala
buṭ ba du tënkarandi bameṭu káto.

Uwál wi Bubakar ka ke duwi a ka pëbi.
Asínul tuk a ya dí na muru pa pëleemp a
bukul ko oo ko wi na ja wi a bukul di na
pokul, a na muru leemp a ba, a na wël
nantoy. Uwál wi nantoy tis wi.

Pëband káto a umpëni báandi. Wul uleemp
ka pëdo këdo.

Dudu na pamilia

A ka unu ! Dudu ṭoran pamilia ul. Nul Dudu a nim bakāaṭ ba tēb na upaṭ ba tēb. Wi na ṭoran wi bakāaṭul a ná watan bukal a ŋál pē wē tan a bukul nalon pēyáa bēṭas di mboos mṭonj?

Bakāaṭ Dudu bē ci bañan balíl biki a ba ṭembélén ka buk. Nantoy káto ja Mamadu ka wēlul uncáam pa pētēp bēyáas. A Mamadu ja kul, na wēl Bubakar nul nē duka di káto. Bakāaṭ Dudu lílan mák pa a buk bukal ka ṭēp bēyáas. Mamadu na asínul winar di káto. Bubakar duka lílan di uwáasul. Mamadu ṭē mákul a na ṭasarul ikarëta a bēyáas paráar.

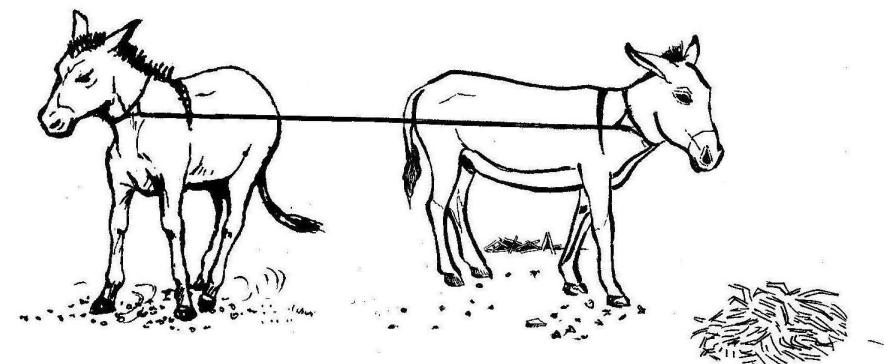
Ba níin bukal ja bē du jiar pár bako ṭembélén kabuk. Bubakar umpéni a na du aníinul ti pē car na báabu. Aníinul ja kul na wēt pēdu ṭē mákul ti pēcar.

Bubakar pok ṭē makul nan. Wi na bi du asínul ti pēcar na wētani ul uncáam di káto. A na ja ! Ba wēl ṭē makul ngémíil ngéwáaṭ, asínul ngémíil ngéwáaṭ, aníinul nawiak ngémíil ngétēb aníinul nátiis ngémíil ngétēb.

Mambof ngébúuru ngëtab

Man tanëlén ngébúuru ngëtab. A uba a gaw ngúl pētēp, wi ngëtēp wi a ngëtotar ti bēga. U bánd nji uṭia përialéndën ngúl. A njúkandér ngúl bariala. Kára ubúuru bējuk wēl bi u re bi u yok, máa wi nga wi-wi bul a ngë totar ti nga ci ti bëliér ngúl. Wën tot ucínt uburu wēl; ucínt wēl ka kakani wēl kajára wēl buṭ. Teelárët ti nga tan nti ṭébole. Di utuami ngee-báar pëbole. A diala di uyët wën bëliëng u ba ngúl, a nga but di káburu ukáaṭ wën buṭ, a ka ka riala buṭ kák te a nga yok; ngëtab ngun bëliëng ti nga doongi ɲálar ti kambeku.

*Récit des deux ânes
Moussa Mandy.*

Bënim bëjok

Bayët nji banjáku, man ñál pëleent ko tiis tì
bënim bëjok, bëko ci ko undít wi tì në ja.
Ñáat joon ná tèp káto bukal, a na bi wiin
napát ñáat, nën nja asínul na aníinul man ñál
ná níjárin. Nambukari ka jool, uñ ci wi yin?

A ñáat ja, Mariya abukind nul ni ñálun do në
nima abuk nji.

Bañáan ba dukan ibát, a ci ko wi nja tènk wi.
Bënim pëyimi, bënim una: a ci bënim bi ka tû
bi kayët péláar. Man wiin ko yínkéri, nja ñál
pëjej uncáam pëpelan kayët, a tee kayët a ka
pëdëmbana. Ñaan kaweel ciç tì umundu wi.
Uncáam ka ba, máa kayët di ka ba. Ngékurar
mák upát ndaank nja ka duk ibat tì inim ijook.
Napañ oo napañ a ka pëkámandér mkaw
asínul na aníinul tì umundu.

A ndaank bañáan jej inim ijook ka doona
uronku aníinu jokaru napát ñáat kë tèp a
Nasiën-báti teendu këya wiini nalor, te këlees
aníinu doon jokaru ñáat, në tøa ka du keeyu,
kë tèp ka bi nim nalor.

A ka unu uloñ a bábul, áar liis náta pëñoman
Jeenu na ci yi tèmak a yénul. Wi Rosa te wi
pëwaw, a na yëntari : « Áaa haa yo më ñálat
bë nimu, uguk neçe tèmbar pëneti káto nji di
ka gár. »

A mankot cëli di káto a na jo ul : « Yëni di ?
Teninee ! Mantenu ye, pëñanju kañan pëkákan
neçe ci uloñ ko tì bëláy nji. Tì wáac tì, na meeti
ucol mankot cumañ. »

O ci mja bañáan më ñálat ko unci wi tì káto
bëga buñ. Untáb wi pëji soñ ci unti. Ñál
pëbábu pélolan kësund. A liis cëli a naja áarul
man jonki ka leentu ki. Nji di ka pár përim a
teem nji.

*Description d'une grand'mère
avec ses petits enfants
Lamine Thiabou*

ηáat oo ηáat nén booy a bukul. A baloŋ dë ja, « cay ! », man cát ka dúk upaṭ nji bátiis. Unu mënṭ a ci unu ujoonṭal di ucáak. Pár bañáan dúg kë dúg a unu fa, a uféri deyáat, bëjøy ηoyáat áa unu fa.

Asíinji petir mák, pa ki ngësubal kasub ná ki, kamparámbamb neṭe lënkan bañáan.

A unu dëfa, ateem nji ηáat náṭaf máak pëmáak pëwiak pan.

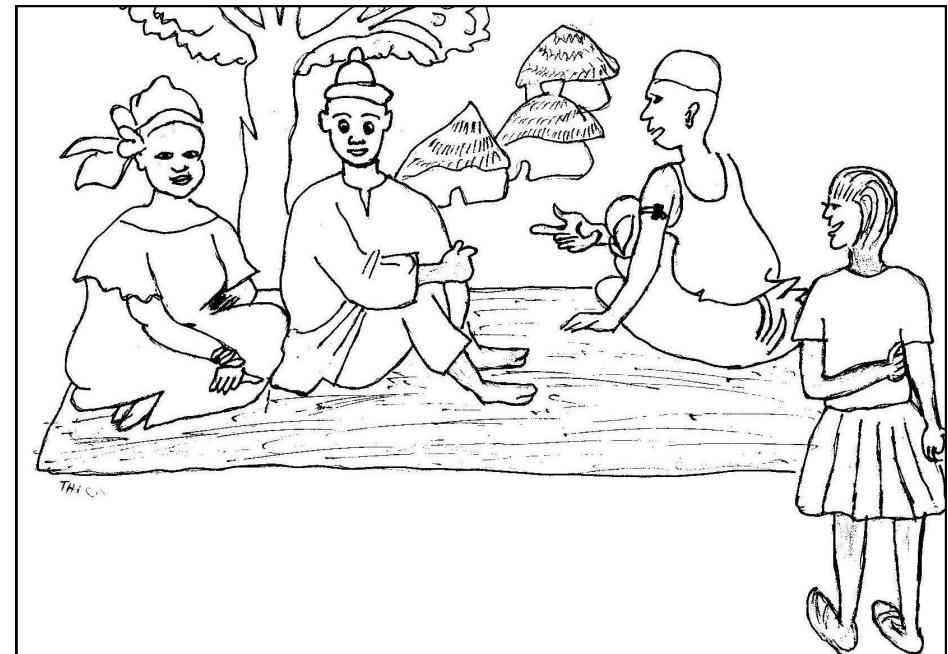
Le tonnerre
Vincent MENDY

Babáb Rosa na mankot

Jeenu na liis bëci upaṭ bayënt, ti aníin bukal. Mankot na Rosa bukun asíin bukal ni ka ndole mpaṭ. A ja, uféri de Rosa ateem bukal nédú bukal ka ṭooran ka táay púndan ti pëtëma.

Rosa kë wël bukal uwejaṭ pár náko níranṭ pëbabu. Jeenu ṭáanu liis, wi banim wi, áar liis níranṭ áar Jeenu ti káto.

A ci pëtu aníinu na asíinu ti mkaw, a ko cár pëgáar bañáan bayët biki. Nja upaṭ ndaank ngëwët pëjej uncáam pëpelan kayët, nja ka dukus ijál uncáam.

Man jakind uci mëjála na niint uncáam nṭári, fáan mbiṭa ka tjí cún pëgáar abándi. Bakáat nda wëtan pëdu piban ba bukind, ilay iwár na iwaráṭ yi, ito inka yi ná inkáat yi.

A ci pëniaman kabuk ná pëwamb usorti. Bam-bukari nda wëtan pëcësa pëtukar pënáak ná bëka te Nasiën-báti nete ɻeendu. Nda jo ngëdo bi ujoon nja ka dafán ngëko, pëlabáta ka dukësa.

*Le mariage forcé
Sangkoung Gassama*

Kamparámbamb

Usubál a jíni ti uyér pëcáal, a báti fël bëp. A u wëntani ufút ujoob ɻan, a karëm totar, a u jot pëwëtani ngë joopat, ngëtiës td td.

Ucár umënt, a usub ná uforsa. A ukk jot pkk, a bañáan tk pniaj ito, a ba dc ilman bling.

Nete ka joon a bañáan te bko bwiak yr di ka feu kto wund : « Wurm ! »

Uwl umnt a uwas nji pn yuks ! A uliaf nji d ki. Asin nji cli und pteen uko umnt.

Uwl wi kamparámbamb jot wi pleent asin nji laŋ pleent di ba meu unw. Wi ka lik-likan tib wi a kamparámbamb carttta, a ka yr « bum ! », a brua wulsa, a ud pn di bko bkay di kambaj kto.

A bakat jot maampr di bameu unw.

